

SZABÓ BÉLA–SZÉLES-KOVÁCS GYULA

(Eszterházy Károly Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet)

A TANÍTÁSI EGYSÉG TERVEZÉSÉNEK JELENTŐSÉGE A TESTNEVELÉSI ÓRA HATÉKONY- SÁGA FOKOZÁSÁBAN

IMPORTANT OF PLANNING A TEACHING UNIT TO IMPROVE EFFECTIVENESS OF A PHYSICAL EDUCATION LESSON

Összefoglaló

Kevés iskolai tantárgy ment át olyan szemléleti, szerkezeti és tartalmi változásokon, mint éppen az iskolai testnevelés, mind a mai napig húzódó elégtelenséggel, hogy az ifjúság testi nevelése, edzése, testkultúrájának gyarapítása messze elmarad a szükségletektől.

Történeti kutatás módszerével igyekeztünk hozzájárulni a hiányosság okainak feltárásához. Véleményünk szerint az oktató-nevelő munka eredményessége elsősorban attól függ, hogy milyen a testnevelő tanár mentalitása, egyénisége, aki meg tudja nyerni a tanulókat a foglalkozásokon való részvételre, aktivitásra, a mindennapos testgyakorlás igényeinek kialakítására. Vonzóvá teszi számukra a testnevelési órákat, a sportfoglalkozásokat. Munkáját a rendszeresség, következetesség, a tervszerűség jellemzi. Ennek egyik biztosítéka a szakszerűen elkészített éves munkaterv – a **tanmenet**. Szeretnénk felhívni a figyelmet egy olyan munkatervre, melyben kiemelt szerepet szánunk a **tanítási egységnek**. Változatosságot eredményez: az oktatás tartalma, a testgyakorlati ágak sorrendje, az órák szerkezete, az alkalmazott foglalkoztatási formák és a gyakorlási anyag.

Kulcsszavak: tanmenet, tanítási egység, változatosság.

Abstract

Few school subjects have gone through such shifts of construction, context and attitude like physical education at school. However up to now we have insufficiency since physical education, training, improvement of fitness of the youth is far beyond desired.

We try to reveal causes of shortages with the method of historic research. We thing results of education depend mostly on personality, mentality of the PE teacher, how much they can win students over to active participation, needs to do everyday physical activity. A good teacher makes PE lessons, trainings attractive, his work is systematic, consistent, well planned. An assurance for it is professionally made annual syllabus. We would like to call the attention to a syllabus where a teaching unit is devoted outstanding role. Variety is gained by content of education, order of forms of physical trainings, construction of the lessons, practiced materials.

Keywords: syllabus, teaching unit, variety.

Kevés iskolai tantárgy ment át olyan jelentős szemléleti, szerkezeti és tartalmi változásokon, mint éppen az iskolai testnevelés – mind a mai napig húzódoó elégtelenséggel, hogy az ifjúság testi nevelése, edzése, testkultúrájának gyarapítása messze elmarad a szükségletektől.

A hiányosság okainak feltárására, megszüntetésére irányuló szakmai felmérések, kimutatások, tantárgytörténeti-, tanítás módszertani kutatások azt érzékeltetik, hogy az iskolai testnevelésről folytatott mai viták nem sokban különböznek a múltszázadelői, vagy az azt követő évtizedekben folytatott vitáktól.

A múlt értékes tapasztalatainak átmentése szándékával és a jelen problémáival kapcsolatban szeretnénk felhívni a figyelmet, az oktatást szabályozó egyik miniszteri rendelethez. Az órára való tervszerű és céltudatos felkészülés, a tanítási anyag logikus feldolgozása érdekében 1934-től minden tantárgy állandó tanmenetének elkészültével a tanároknak óravázlatot kellett készíteniük. A tanítási órákat iskolai- és felsőbb hatóságok, tanfelügyelők rendszeresen ellenőrizték. Tapasztalataikat jegyzőkönyvben rögzítették.

Véleményünk szerint az oktató nevelő munka eredményessége nem csak attól függ, hogy milyen az iskola épülete, felszereltsége, hanem attól is, hogy milyen a testnevelő tanár mentalitása, egyénisége. Meg tudja nyerni a tanulókat a foglalkozásokon való részvételre, aktivitásra, a mindennapos testgyakorlás igényeinek kialakítására. Arra kell törekedni, hogy elvonjuk ifjúságunk figyelmét a káros következményekkel járó időtöltéstől. Vonzóvá kell tenni számukra a testnevelési órákat, a sportfoglalkozásokat.

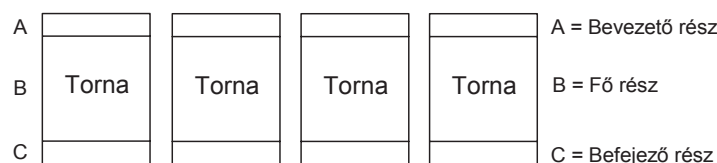
A módszerek megválasztása, eredményes alkalmazása fokozza a tanár egyéniségének és szakmai tudásának kibontakozását. A tanár ismeretfeldolgozó tevékenységében eredményesebb lesz, ha munkáját a rendszeresség, következetesség, tervszerűség jellemzi. Ennek egyik biztosítója, a szakmailag jól elkészített éves munkaterv – a **tanmenet**.

Számos tartalmában, szerkezetében, formájában eltérő munkaterveket, tanmeneteket örökölt és alkotott a szakma. Szeretnénk felhívni a figyelmet egy olyan munkatervre, melyben kiemelt szerepet szánunk a **tanítási egységnek**.

A tanítási egység

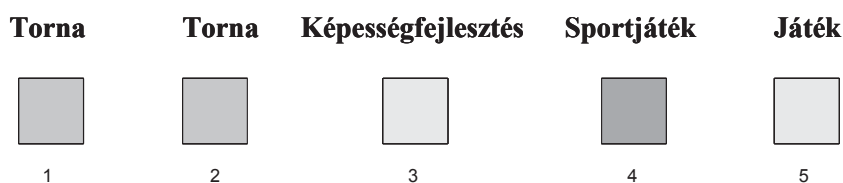
A tanítási egység elemző értékeléséhez szükségesnek tartjuk történetiségében bemutatni, felidézni az óraterv, a foglalkoztatási forma, a tanítási egység megjelenését, alkalmazását az oktatás folyamatában.

SZONTÁGH ÁBRAHÁM és BAKODY TIVADAR már szerkesztett tornakártya /óraterv/ alapján tartotta foglalkozásait. A középiskolákban /1878/ a német rendszerű tanóra két részből állt. Az első félórán SPIESS rend- és szabadgyakorlatait az egész osztály együttesen hajtotta végre /osztályfoglalkoztatás/. A másik részben JAHN rendszere szerint két vagy több tornaszeren csapatokra osztottan tornásztak /csapatfoglalkoztatás/. A svéd alapokra épített 3 részes órákon a fő rész /B/ gyakorlatait csapatokra osztottan 2–4-féle tornaszeren, vagy helyen végezték. A változatosság kedvéért a következő órákon a csapatok egymást váltották. A kiválasztott előtornász bemutatta az új feladatot, vagy segítette társait a gyakorlásban. Egy-egy óratervet 4 órán keresztül alkalmaztak /1917/. Az oktatási anyag megtanítására, gyakorlására biztosított órák együttesét – **homogén tartalmú** tanítási egységnek tekintjük.

Összetett tanítási egység

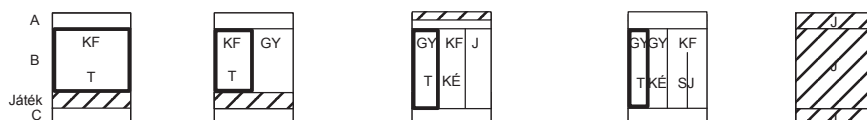
A tanítási egységek többféle, de didaktikailag összetartozó tartalmi összetevőkből állnak. Példánk esetében: torna, torna, képességfejlesztés, sportjáték, játék.

A kiemelt, fő feladat /torna/ megoldásával párhuzamosan több didaktikai feladatot is megoldunk.

A homogén tartalmú tanítási egységnél alkalmazott eljárás előnyeit figyelembe véve, az általunk tervezett összetett tanítási egység óráin is négy alkalommal foglalkozik minden tanuló az első óra fő feladatával /pl.: torna/, de csökkenő létszámú /osztály fele, harmada, negyede/ csapatokban. Előnye, hogy több idő jut a gyakorlásra, ellenőrzésre, a hibajavításra.

A megváltozott óraserkezet, a gyarapodó gyakorlási helyek által a 2. órától kezdődően a korábban tanult ismeretek gyakorlására /GY/, a 3. és 4. órán újabb képzési feladatok /KF/, bekapcsolására van lehetőség. Pl.: képességfejlesztés /KÉ/, sportjáték /SJ/, játék /J/.

A gyakorlás /GY/ anyagát a választott testgyakorlati ág képezheti /pl.: torna, atlétika, labdajáték, stb./. Ezáltal a testgyakorlati ágakra tervezett óraszám /pl.: torna 16/ növelhető, mivel a csapatfoglalkoztatás egy-egy munkahelyén gyakorlási anyagként további foglalkozások tervezhetők.

Az óra fő feladata meghatározza az óra jellegét /pl.: torna jellegű óra/, a foglalkozást közvetlenül vezető tanár helyét. A többi munkahelyeket a tanár időszakosan ellenőrzi, ahol kijelölt csapatvezető, illetve feladatlap segítségével gyakorolnak, képességfejlesztő gyakorlatokat végeznek, vagy játszanak a tanulók.

Feladatok a tanítási egység tervezésében

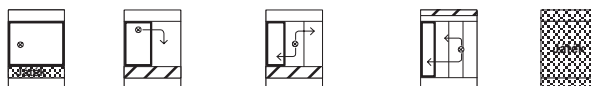
1. Az új ismeretek feldolgozása, megtanulása, gyakorlása, ellenőrzése, a tanultak alkalmazása.
2. legyen változatos:
  - az egymást követő órák tartalma, az oktatás anyaga
  - az óra szerkezete,
  - a foglalkoztatási forma,
  - a tanult ismeretek gyakorlása.

TANÍTÁSI EGYSÉG (X/5)

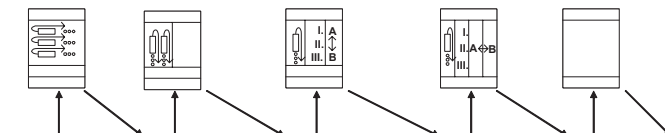
AZ ÓRA OKTATÁSI ANYAGA

	Torna	Torna	Képességfejlesztés	Sportjáték	Játék
Óraszám	9	10	5	16	6
	49	50	51	52	53

AZ ÓRA SZERKEZETE A TANÁR HELYE SZERINT

FOGLALKOZTATÁSI FORMÁK AZ ÓRA FŐ RÉSZÉBEN

A GYAKORLÁS ANYAGA (1-48. ÓRA)

1. ábra: Tanítási egység

Az éves munkaterv – a TANMENET készítésének munkafeladatai

Az anyag kiválasztása.

Az anyag felbontása.

Az anyag elrendezése.

I. Az anyag kiválasztása

I.1. A testnevelés óraszámának felosztása testgyakorlati ágak szerint:

Óraszám: 93

Testgyakorlati ágak és óraszámok

képességfejlesztés	8		szabadidő sport	5	
atlétika	16		önvédelmi sport (fiúk)	8	
torna	16		aerobik (lányok)	8	
sportjáték	2x16		játék	8	
kézilabda	16		úszás		
kosárlabda	16				
labdarúgás	16				
röplabda	16				

2. ábra: Testgyakorlati ágak és óraszámok

I.2: Az óraszámok felosztása az évszakoknak megfelelően.

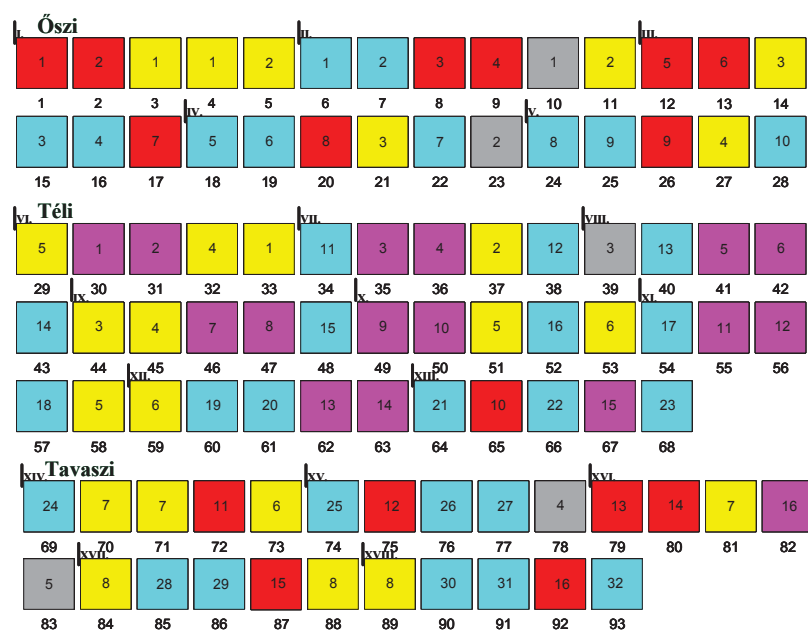
Tanítás kezdete

Aug.28.	_____	ősz	okt.15.	_____	tél	apr.10.	_____	tavaszi	_____	jun.10.
		11 hét			16 hét			10 hét		
		28 óra			40 óra			25 óra		
Foglalkozás:		szabadban			teremben			szabadban		

I.3. Évszaknak megfelelő testgyakorlati ágak csoportosítása:

- Őszi: játék, atlétika, sportjáték, szabadidősport, képességfejlesztés.
- Tél: játék, torna, önvédelem, aerobik, sportjáték, szabadidősport, képességfejlesztés.
- Tavaszi: játék, sportjáték, szabadidősport, atlétika, képességfejlesztés.
- Az úszás oktatás tervezésénél a helyi adottságokhoz alkalmazkodjunk.

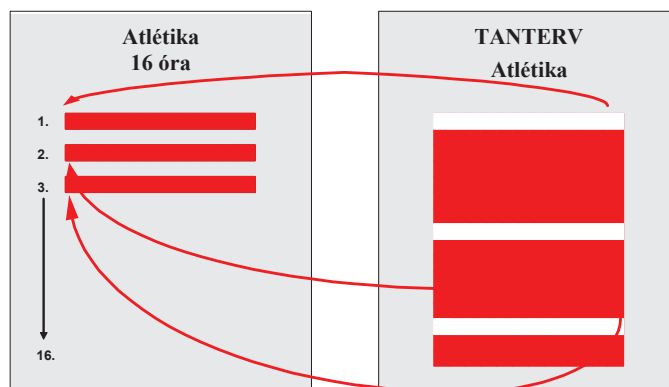
I.4. A testnevelés óraszámának elrendezése, csoportosítása tanítási egység szerint (I-XVIII)

3. ábra: A testnevelés óraszámának elrendezése, csoportosítása tanítási egység szerint

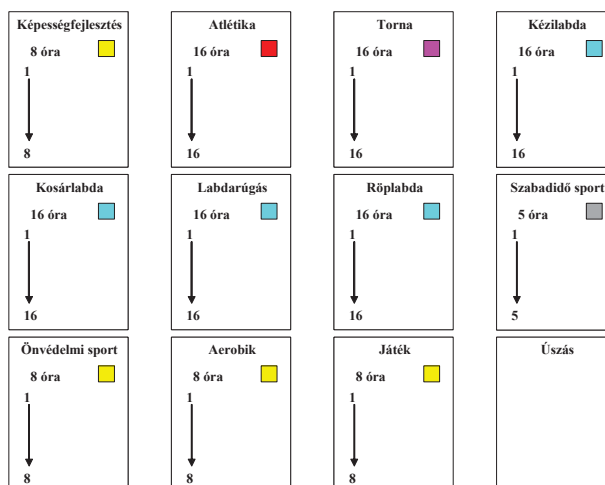
II. Az anyag felbontása – óraszám, illetve az ismeretanyag és követelmény alapján

Pl.: az atlétika (ugrások, futások, dobások)

4. ábra: Az anyag felbontása óraszám, illetve az ismeretanyag és követelmény alapján

Testgyakorlati áganként, oktatási anyagában és követelményében felbontott – tantervi anyag

5. ábra: Testgyakorlati áganként, oktatási anyagában és követelményében felbontott tantervi anyag

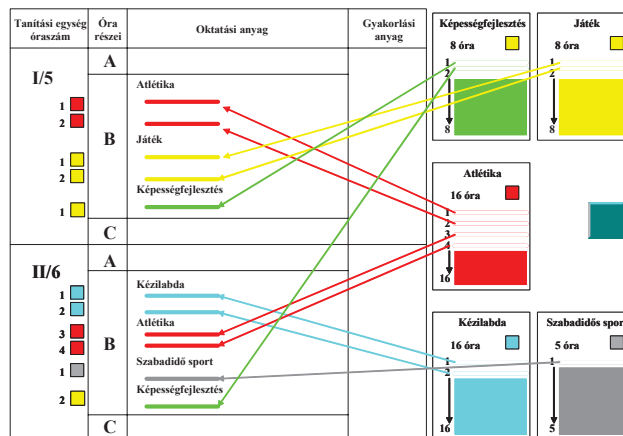
III. Az anyag elrendezése

III.1. A tanmenet forma (táblázatos, hasábos, oszlopos) kiválasztása.

Példánk alapján: a táblázatos tanmenet elkészítését ismertetjük.

III.2. Az óra fő rész /B/ oktatási anyagának csoportosítása a tanítási egységekben tervezett testgyakorlati ágak óraszámai alapján (3. és 5. ábra). Pl.: I/5. tanítási egység: atlétika 1 és 2 óra; játék 1 és 2 óra, képességfejlesztés 1 óra.

III. Az anyag elrendezése

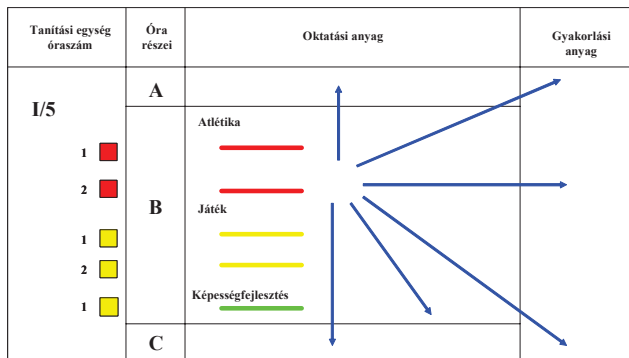

6. ábra: Az anyag elrendezése

AZ ÓRA RÉSZEK ANYAGÁNAK KIVÁLASZTÁSA

Az óra fő részének (B) anyaga határozza meg:

- a bevezető rész (A),
- a játék (B),
- a levezető rész (C),
- a gyakorlás (A, B, C) anyagát.

7. ábra: Az órarászek anyagának kiválasztása

Összefoglalás

A jól tervezett tanítási egységekből összeállított éves oktatási program **útmutató** a tanár munkájában.

Előnyei:

- Rövid áttekintést igényel.
- Felhívja a figyelmet a tanterv által előírt valamennyi testgyakorlati ág teljes anyagának oktatására.
- Az óra vezetésében **változatosságot** eredmények az oktatás tartalma, a testgyakorlati ágak sorrendje, az óra szerkezete, az alkalmazott foglalkoztatási formák, a gyakorlási anyag.
- A csapatfoglalkoztatási forma **lehetőséget biztosít**: az intenzívebb gyakorlásra; a fokozottabb ellenőrzésre, segítségadásra; pontosabb, realisabb értékelésre; a tanulók adottsága, érdeklődése szerinti differenciált foglalkoztatásra; rendszeres képességfejlesztésre; gyógytestnevelési foglalkoztatásra; kedvelt és új testgyakorlási módok megismertetésére és gyakorlására; rendszeres szakági foglalkoztatásra.

Irodalom

- SZEMZŐ LAJOS /1904/: A testgyakorlás módszeres tanítása; Bp., Légrády Testvérek
- BÁRÓ PROFF. KOCSÁRDNÉ /1917/: A svéd gimnasztika; Bp., Singer-Wofner Kiadó
- SZABÓ BÉLA /1984/: A testi nevelés szerepe a középiskolás diákok személyiségformálásában; Bp., MTA 310 p.
- SZABÓ BÉLA /2002/: Törekvések az oktatás tartalmi és szerkezeti átalakítására a Horthy-korszakban – különös tekintettel a középiskolai testnevelés és sport vonatkozásában /1920-1944/; Bp. OPKM Neveléstörténeti Kaleidoszkóp 109–115. pp.
- SZABÓ BÉLA–BÍRÓ MELINDA–SZÉLES-KOVÁCS GYULA /2003/: Tendencias to reform Content and Structure of Physical Education and Sport at School in the 21st Century; Telesna Vychova a Sport v Treton Tisicroci, Presov 482-488. pp.